

*Н. О. Аверчева,
к. е. н., доцент, в. о. завідувача кафедри загальноекономічної підготовки,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0003-4534-639X*

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.12.59

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ВИНОГРАДАРСЬКО-ВИНОРОБНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

*N. Avercheva,
PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department
of General Economic Training, Kherson State Agrarian and Economic University*

DIRECTION OF INCREASING EFFICIENCY OF MANAGEMENT ENTITIES ACTIVITIES OF VITICULTURE AND WINEMAKING SUB COMPLEX

У статті обґрунтовано теоретичні та практичні аспекти забезпечення ефективної діяльності суб'єктів господарської діяльності у галузі виноградарства і виноробства в Україні. Проведено порівняльний аналіз показників операційної діяльності підприємств, які спеціалізуються на виробництві винограду і вина. Визначено вплив врегулювання економічних відносин суб'єктів підприємництва у сфері виробництва винограду-сировини і виноробних підприємств на рентабельність діяльності в умовах ринку. На основі SWOT-аналізу обґрунтовано сильні і слабкі сторони виноробних підприємств, визначені можливості і загрози їх конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринку. Визначено основні напрями підвищення ефективності виробництва винограду і вина на основі впровадження інноваційних технологій, використання наявного потенціалу виробників. Запропоновано заходи ефективного розвитку на основі залучення державної підтримки та розробки комплексної стратегії розвитку галузі.

The article shows the theoretical and practical dimensions of ensuring efficient activity of economic entities in the field of vine growing and winemaking in Ukraine. Contemporary problems of creating a raw material base have been updated, increase of prices for material and technical resources and raw materials for processing, and ageing of technological base of wineries. It has been found that the profitability of the production of grapes by agricultural enterprises actually reflects the real situation of the industry, since most producers do not sell it on the market in fresh form, but rather process it internally. We also carried out a comparative analysis of indicators of activity of enterprises specializing in the production of grapes and wines, calculated indicators of efficiency of production, profitability of operational activities of enterprises. The loss of production of grapes threatens to reduce the area of vineyards and thus the raw material base of processing plants. The effect on the regulation of economic relations of enterprises in the sphere of production of grape raw materials and winemaking enterprises on the profitability of activities in market conditions has been determined. On the basis of the SWOT-analysis, the strengths and weaknesses of wineries have been substantiated, and opportunities and threats to their competitiveness on the domestic and foreign markets have been identified. The wine company can be develop efficiently through the introduction of modern innovative technologies, and the creation of stable and mutually beneficial links with wine company and distribution networks, the development of a marketing strategy to conquer new markets, popularizing of wine consumption based on high quality, obtainable price, the development of enotourism and restaurant complexes based on enterprises. The main directions of increasing efficiency of

production of grapes and wines have been defined on the basis of introduction of innovative technologies, and use of the potential of producers. It was proposed effective development through of state support and the formulation of a comprehensive development strategy for the sector.

Ключові слова: виноградарство, виноробство, економічний аналіз, ефективний розвиток, ринок, виробництво, реалізація, ефективність, рентабельність.

Key words: vine growing, winemaking, economic analysis, efficient development, market, production, implementation, efficiency, profitability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За період реформування аграрного сектору економіки виноградарсько-виноробний підкомплекс перебував під впливом протилежних чинників. З однієї сторони, розвивалися різні форми підприємництва, змінювався асортимент продукції, формувалося конкурентне середовище. З іншої — склалися загрозливі тенденції щодо негативного впливу імпорту, низького рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробників, скорочення площ насаджень і обсягів виробництва. Проблема ситуація в галузі виноградарства і виноробства свідчить про недостатню результативність і дієвість державної підтримки, низький рівень впровадження у господарську діяльність інноваційних технологій, високопродуктивних сортів, маркетингових програм, розбалансування зв'язків між виноградарськими і переробними підприємствами. Тому обрана тема є актуальною для підприємств комплексу виноградарства і виноробства щодо розробки і реалізації програм підвищення ефективності діяльності та формування конкурентних переваг в умовах сучасного цивілізованого ринку вина і винограду.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми виноградарсько-виноробного підкомплексу мають багатоаспектні рішення, що відображено в наукових публікаціях за темою. Каламан О.Б. відзначає унікальні властивості різних видів продукції виноробних підприємств, які мають високий попит на внутрішньому і зовнішньому ринку. В умовах глобалізації ринку вина перспективи розвитку національного виноградарства і виноробства пов'язує з якісним зростанням та удосконаленням діяльності підприємств. Для запобігання стагнації і скорочення виробництва автор пропонує розробити універсальний механізм взаємодії підприємств галузі, що займаються окремими елементами виробничого процесу [1, с. 40—44].

У публікаціях Боремського А.С. акцентовано увагу на проблемах забезпечення виноградарських господарств садивним матеріалом, старінні виноградарників, підвищення конкуренції з боку імпортної готової продукції і сировини. Запропоновано підвищити значення і ефективність державної підтримки галузі, урегулювати законодавче і організаційне забезпечення, що враховує інтереси суб'єктів на всіх етапах виробництва в галузі [2, с. 71—75].

Кучеренко В.М. досліджує класифікацію вин, розвиток виноградарства і виноробства. За результатами аналізу динаміки виноробства в Україні, відзначає структурні зміни та кон'юнктуру ринку вина відповідно до попиту споживача [3].

Цимбалюк К.А. досліджуючи обсяги і структуру переробки винограду на виноматеріалами за сортами і регіонами, відзначає, що виноградарство і виноробство України має нереалізований потенціал та проблеми сировинного, фінансового та ресурсного занепаду, зокрема недосконалу сировинну базу щодо сортового складу і віку виноградарних плантацій, морально і фізично застарілу матеріально-технічну базу виноградарсько-виноробних підприємств, "тіньовий" сектор виробництва. Відзначає також нестабільність нормативно-правового

забезпечення та оподаткування, землекористування, державної підтримки [4, с. 145—150].

Вважаємо, що дослідження результативних показників діяльності підприємств, що спеціалізуються на виробництві винограду і вина, визначення напрямів підвищення їх рентабельності і конкурентоспроможності доповнить науковий доробок за даною тематикою.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є визначення пріоритетних напрямів розвитку та підвищення ефективності діяльності суб'єктів підприємництва виноградарсько-виноробної галузі України в умовах сучасного стану функціонування і розвитку ринкових відносин. Для реалізації мети обґрунтовано теоретичні і практичні проблеми розвитку виноградарсько-виноробного підкомплексу; удосконалено методичні підходи щодо комплексної економічної оцінки діяльності суб'єктів виноградарства і виноробства; проведено порівняльний аналіз рівня рентабельності виноградарських і виноробних підприємств.

Застосовано методи: абстрактно-логічний при вивченні проблем розвитку галузі і обґрунтуванні пропозицій; аналізу і синтезу — для встановлення залежності рівня рентабельності від ціни і собівартості продукції; розрахунково-конструктивний — для порівняння економічних показників діяльності підприємств галузі виноградарства і виноробства; статистико-економічні методи — для дослідження динаміки цін на ринку виноградно-виноробного підкомплексу, визначення показників рентабельності виробництва винограду і продуктів його переробки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах сучасного розвитку економічних і ринкових відносин, значного щорічного зростання цін на сільськогосподарську техніку, мінеральні добрива, гербіциди, нафтопродукти, за відсутності дієвої допомоги держави сільському господарству рівень рентабельності винограду має бути досить високим, щоб забезпечувати достатні темпи розширеного відтворення. Проте реальні показники ефективності виробництва в галузі досить низькі, про що свідчать проведені дослідження.

Діаграма відображає тенденцію до постійного скорочення обсягів виробництва вина в Україні за основними групами, що свідчить про низький рівень використання потенціалу виноградарсько-виноробного підкомплексу та загрозливі процеси щодо збереження конкурентних позицій вітчизняних виробників на внутрішньому ринку (рис. 1).

У 2020 р. в Україні було виготовлено в цілому 119 млн л вина та Україна експортувала 14,4 млн л вина, що вдвічі більше, ніж 2019 р., проте імпорту вина до України 2020 р. також зріс на 22% порівняно з 2019 р.

Собівартість винограду в аграрних формуваннях постійно зростає, що стримує можливість підвищення рентабельності його виробництва. В умовах інфляції, диспаритету цін, відсутності економічної дисципліни вартісні показники не відображають фактичну ефективність виробництва та реалізації винограду, адже виробничий цикл триває близько року.

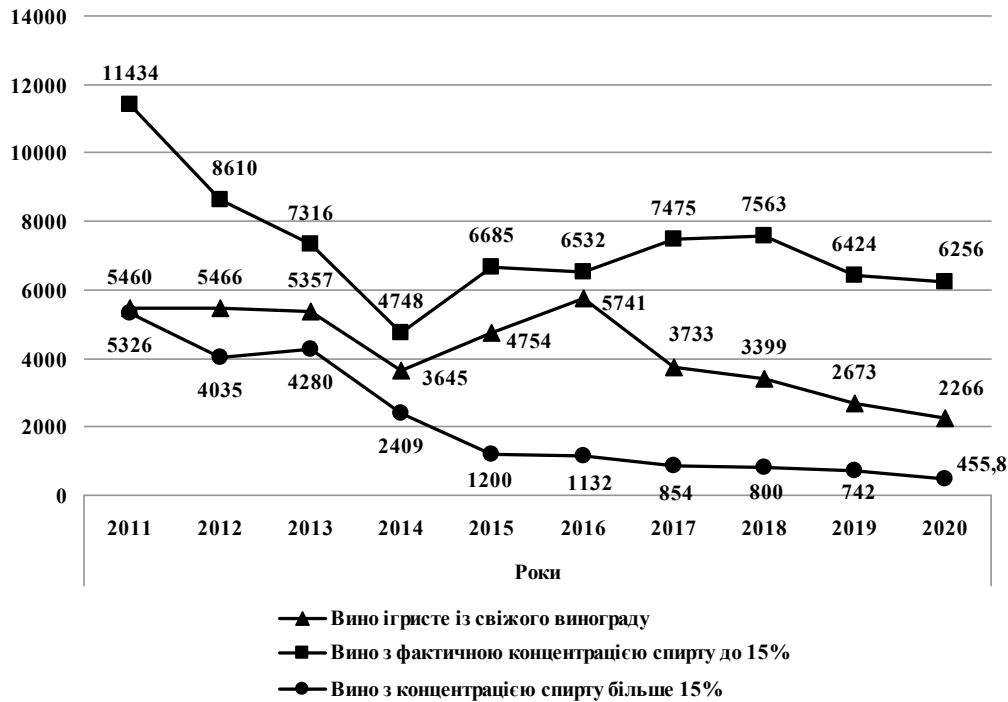

Рис. 1. Динаміка обсягів виробництва вина в Україні, тис. дал.

Ефективність діяльності виноградарських підприємств відображає комплексний показник — рівень рентабельності, який свідчить, скільки прибутку одержано у розрахунку на 1 грн витрат на виробництво і реалізацію продукції. Рівень рентабельності виробництва винограду в підприємствах набув у 2019—2020 рр. від'ємного значення — 7,2 та -16,2 %, а у фермерських господарствах -8,6 % (табл. 1).

Значно відрізняються показники збитковості за регіонами — у Закарпатській області у 2020 р. — 20,3 %, — у фермерських господарствах — 2,4 %, у Миколаївській — 6,8 %, (98,7 % у фермерських господарствах), в Одеській області реалізували виноград із збитком на рівні 16,5 %, в той час фермерські господарства одержали прибуток на рівні 14,6 %. Товаровиробники Херсонської області також реалізували виноград у збиток — на кожну гривню витрат отримали 33,2 коп. збитку, а фермерські гос-

Таблиця 1. Рівень рентабельності виробництва винограду в Україні, %

Показники	Роки							Відхилення 2020 р. до 2012 р.
	2012	2013	2015	2017	2018	2019	2020	
Підприємства	71,5	99,0	92,9	51,6	22,6	-7,2	-16,2	-87,7 в. п.
у т. ч. фермерські господарства	62,9	33,4	38,2	51,3	17,8	0,9	-8,6	-71,5 в. п.

подарства мали 87,8 % збитковості. У фермерських господарствах рівень збитковості виробництва винограду в цілому по Україні становив 8,6 %. Зрозуміло, що такий рівень збитковості створює негативний імідж і впливає на привабливість галузі для інвесторів, скорочує можливості самофінансування, обмежує відтворення виробництва на інноваційній основі.

Слід звернути увагу, що наведені в таблиці показники відображають результати продажу тієї частини

продукції аграрних підприємств, яку вони реалізують поза межі підприємства, у тому числі у свіжому вигляді на ринку та на переробку іншим суб'єктам господарської діяльності, в основному переробним підприємствам. Рівень рентабельності не відображає результати за тією частиною продукції, яка надходить на переробку всередині самого підприємства, у підсумку її реалізують як продукцію промислового виробництва. Це можуть бути різні продукти переробки винограду — соки, вино, виноматеріали та інші. Тобто основна частина врожаю спрямовується за внутрішніми цінами від виноградарських підрозділів у переробні цехи, які реалізують вино у вигляді кінцевої продукції. Цим, зокрема, пояснюється низький рівень рентабельності виробництва винограду у сільськогосподарських підприємствах.

Тому для агропромислових підприємств важливо визначати показники рентабельності за кінцевою продукцією, зокрема поєднувати доходи і витрати всього процесу виробництва і переробки винограду, визначати прибуток загальний по цехах виноградарських і виноробних і, відповідно, аналізувати рівень рентабельності виноградарсько-виноробного операційного циклу.

Таблиця 2. Кількість діючих суб'єктів господарювання та зайнятих працівників за видом економічної діяльності код за КВЕД-2010 11.02 "Виробництво виноградних вин"

Роки	Кількість підприємств			Кількість зайнятих працівників		
	Усього, одиниць	з них фізичні особи, підприємці	у % до загального показника	Усього, осіб	з них у фізичних осіб, підприємців	У % до загального показника
2010	122	26	21,3	9673	129	1,3
2011	119	19	16,0	9883	102	1,0
2012	93	6	6,5	к/с*	к/с	к/с
2013	104	4	3,8	9371	14	0,1
2014	64	2	3,1	к/с	к/с	к/с
2015	62	2	3,2	к/с	к/с	к/с
2016	64	5	7,8	4109	5	0,1
2017	66	6	9,1	к/с	к/с	к/с
2018	59	7	11,9	3157	7	0,2
2019	70	8	11,4	2956	8	0,3
2020	70	7	10,0	2739	7	0,3
2020 р. у % до 2010 р.	57,4	26,9	-11,3 в. п.	28,3	5,4	-1,0 в. п.

Примітка: *Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації (первинне та вторинне блокування вразливих значень).

Збитковість виробництва в сільськогосподарських підприємствах негативно впливає на обсяги виробництва винограду і створення сировинної бази виноробних підприємств. Комплексне дослідження підприємств виноградно-виноробної галузі, ефективності виробництва у всій системі виноробства створює основу для визначення напрямів підвищення прибутковості і рентабельності бізнесу.

Україна має потужний потенціал галузі виноградарства і виноробства, за умов ефективного його використання, може займати лідируючі позиції серед провідних світових виробників. Але велика кількість підприємств сектору працюють не на повну потужність. Серед причин зменшення об'ємів виготовлення продукції — зниження рентабельності виробництва, а також тренд постійного зростання імпорту вина в Україну [5].

За видом економічної діяльності код за КВЕД-2010 11.02 "Виробництво виноградних вин" в Україні діяли у 2020 р. 70 суб'єктів господарювання, що на 52 підприємства менше, ніж у 2010 р., тобто за десятирічний період в галузі виноробства скоротилась кількість суб'єктів на 42,6 %. Лише 10 % становлять від загальної кількості фізичні особи-підприємці (табл. 2).

Якщо у 2010 р. на підприємствах галузі працювали 9673 осіб, то у 2020 р. менше третини — 2739 осіб і лише 7 з них — у фізичних осіб-підприємців. Це свідчить, що виробництво концентроване у підприємствах, які мають статус юридичної особи. Обсяги реалізації в поточних цінах у 2020 р. на 8,5 % менші рівня 2010 р. (табл. 3).

Якщо у 2010 р. фізичні особи-підприємці реалізували продукції на суму 412559,7 тис. грн, то у 2020 р. — лише 29,3 тис. грн. Це свідчить про те, що у галузі через низький рівень рентабельності відмовляються працювати підприємства, особливо суб'єкти малого бізнесу, фізичні особи-підприємці. Отже, виникає необхідність детального аналізу проблем розвитку галузі та впровадження дієвої системи державної підтримки.

Результати проведеного аналізу основних фінансових показників підприємств, що спеціалізуються на виробництві вина, свідчать про невисокий рівень прибутковості даної галузі. Головна з причин полягає в тому, що поряд із незначним скороченням реалізації продукції

Результати проведеного аналізу основних фінансових показників підприємств, що спеціалізуються на виробництві вина, свідчать про невисокий рівень прибутковості даної галузі. Головна з причин полягає в тому, що поряд із незначним скороченням реалізації продукції

дослідження рентабельності операційної та всієї діяльності підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу АПК за 2010—2020 рр. свідчить про те, що у виноградарстві постійно знижується рентабельність вирощування винограду, що змушує аграрні формування відмовитися від даного виду виробництва, направити ресурси у більш прибуткові види бізнесу, а у підприємствах, які займаються виробництвом вин виноградарська рентабельність є стабільно низькою на рівні 3—5 % (табл. 4).

Розподіл підприємств на великі, середні, малі та мікропідприємства свідчить, що великих підприємств в галузі немає, середні забезпечують рентабельність операційної діяльності на рівні 3,4 %, а малі — 3,2 %, мікропідприємства взагалі працюють у збиток — 2,1 %.

Зниженні рівня рентабельності діяльності підприємств з вирощування винограду з 2015 р., коли його досягнуто показника 48,8 %, до збитковості на рівні 10,5 % у 2020 р. свідчить про те, що існує загроза подальшого скорочення сировинної бази для переробних підприємств через відмову сільськогосподар-

Таблиця 3. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видом економічної діяльності код за КВЕД-2010 11.02 "Виробництво виноградних вин"

Роки	Усього, тис. грн	З них у фізичних осіб-підприємців, тис. грн	У % до загального показника
2010	5284761,5	412559,7	7,8
2011	5475949,1	396331,4	7,2
2012	к/с	к/с	к/с
2013	4610281,3	97635,6	2,1
2014	к/с	к/с	к/с
2015	к/с	к/с	к/с
2016	5729260,2	498,6	0,0
2017	к/с	к/с	к/с
2018	5864957,8	878,4	0,0
2019	4856065,3	611,8	0,0
2020	4836731,9	29,3	0,0
2020 р. у % до 2010 р.	91,5	0,0	-7,8 в. п.

ських підприємств від вирощування винограду. Адаже такий рівень рентабельності закриває всі інвестиційні потоки і обмежує можливості розвитку на інноваційній основі підприємств, які є виробниками винограду (рис. 2).

Слід відзначити, що зниження рівня рентабельності виробництва винограду не позначилося на прибутковості виноробних підприємств.

Бассова О.О., Боброва Г.М. вбачають головну проблему у практиці використання прибутку виноробних підприємств України, у переважному його спрямуванні на технічне оновлення виробництва, відсутності пропорційності між його накопиченням і споживанням. На сьогоднішні потужності виноробних підприємств застаріли як фізично, так і морально, саме тому для структурно-технологічного оновлення виробництва виноробних підприємств необхідними є значні інвестування чистою прибутку. Таким чином, виникає проблема найкращого (оптимального) узгодження інтересів власників капіталу підприємства зі стратегією фінансування його технічного розвитку [8, с. 34—43].

До слабких сторін діяльності виноробних підприємств за результатами дослідження віднесено про-

Таблиця 4. Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу, %

Роки	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств					Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		великі	середні	малі	з них мікро		великі	середні	малі	з них мікро
Код за КВЕД-2010 01.21 Вирощування винограду										
2010	31,1	10,8
2011	30,2	-	30,0	30,9	63,5	19,2	-	18,2	26,0	60,4
2012	23,7	-	23,0	27,1	36,0	18,7	-	20,1	12,4	12,0
2013	32,4	-	29,4	44,1	48,2	33,2	-	29,7	46,5	68,6
2014	28,4	-	33,2	17,4	-0,5	26,6	-	31,9	15,3	4,8
2015	48,8	-	53,5	37,5	58,5	46,2	-	51,5	33,8	68,4
2016	37,8	-	37,9	37,6	33,0	31,8	-	30,0	36,9	32,2
2017	38,2	-	41,5	29,8	9,2	34,3	-	35,6	31,2	8,5
2018	16,5	-	20,4	5,5	-17,7	14,6	-	18,5	4,1	-16,0
2019	1,3	-	-1,8	9,2	-3,9	-0,9	-	-3,3	4,7	-9,1
2020	-10,5	-	-0,9	-25,3	-33,8	-12,0	-	-1,4	-27,0	-37,3
Код за КВЕД-2010 11.02 Виробництво виноградних вин										
2010	4,4	1,9
2011	8,2	к/с	к/с	-0,6	-3,6	3,1	к/с	к/с	-0,6	-15,4
2012	8,4	к/с	к/с	1,8	-16,3	2,4	к/с	к/с	-3,2	-23,8
2013	5,0	к/с	к/с	-14,4	к/с	-1,4	к/с	к/с	-29,4	к/с
2014	2,2	-	4,5	-10,6	к/с	-7,9	-	-6,9	-14,0	к/с
2015	4,8	-	6,0	-0,9	3,0	-1,5	-	-1,1	-3,9	2,3
2016	5,2	-	5,6	2,8	1,8	3,7	-	4,0	1,6	1,3
2017	4,5	-	4,7	3,3	к/с	1,7	-	1,8	0,9	к/с
2018	2,4	-	2,7	0,8	2,0	0,3	-	0,4	-0,8	1,9
2019	0,9	-	0,8	1,2	2,5	-2,0	-	-2,3	-0,4	1,5
2020	3,4	-	3,4	3,2	-2,1	1,2	-	1,6	-0,3	-2,8

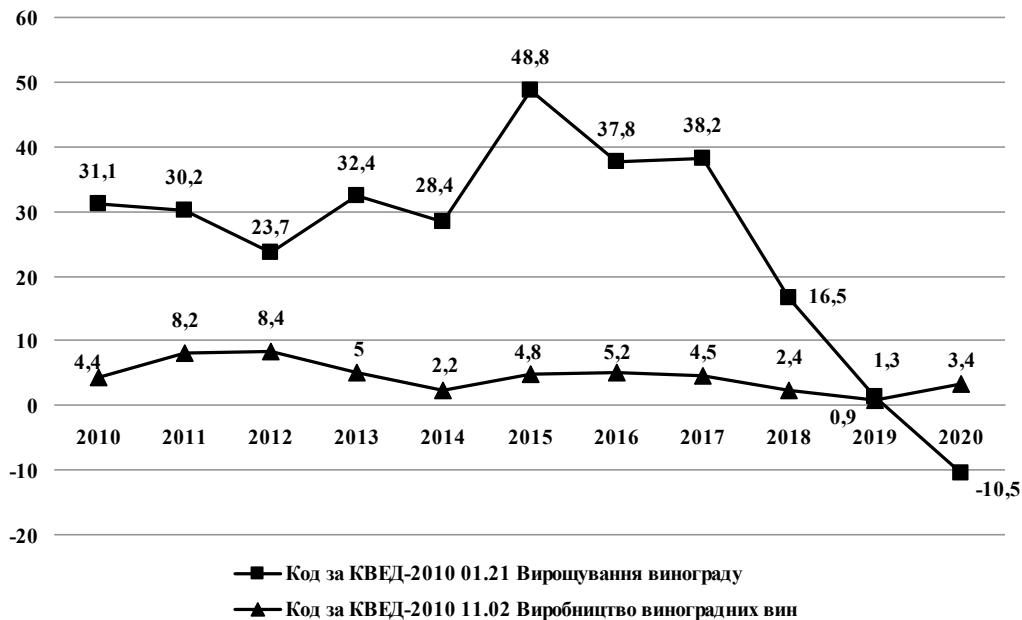

Рис. 2. Динаміка рівня рентабельності операційної діяльності підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу АПК, %

блеми старіння техніко-технологічної бази, високий рівень капітало- і трудомісткості виробництва, сезонність і тривалість виробничого циклу (табл. 5).

Використовуючи сильні сторони, зокрема розширення асортиментного складу вин, підвищення їх якості, проведення зваженої цінової політики забезпечить зростання попиту і залучення більшої кількості споживачів з різним рівнем доходів.

Враховуючи загрози інфляційного, фінансового та зовнішньоекономічного плану, виноробним підприємствам необхідно вирішити питання ціноутворення на сировинні та матеріальні ресурси, забезпечити зміцнення конкурентних позицій на протизагрозі імпорту продукції, завоювати споживача на основі переваги у якості і ціні. Реалізувати можливості ефективного розвитку виноробні

підприємства можуть на основі впровадження сучасних ресурсо- і енергозберігаючих технологій, створення стійких і взаємовигідних зв'язків із виноградарськими підприємствами і торговельними мережами, розробки маркетингових заходів щодо завоювання нових сегментів ринку, реклами і впровадження торгових марок, розвитку енотуризму та ресторанних комплексів на базі підприємств.

Виноробні підприємства, на відміну від виноградарських, мають ринкові конкурентні переваги в тому, що реалізують кінцеву продукцію з високою доданою вартістю, завдяки чому можуть забезпечити досить високий рівень прибутковості.

Проте вирішити складні питання ефективного розвитку всього виноградарсько-виноробного підкомплексу можливо за умови не тільки належної державної підтримки, а й зваженої аграрної політики щодо захисту внутрішнього ринку і вітчизняного виробника. Для усунення негативних явищ, властивих вітчизняному виноробству, необхідно розробити і прийняти до реалізації загальну концепцію розвитку виноградарства і виноробства в Україні, яка повинна передбачати, зокрема, створення і неухильне дотримання науково обґрунтованих довгострокових програм розвитку виноградарства і виноробства з урахуванням вимог СОТ; вдосконалити механізм державної підтримки виноробної галузі, в тому числі у вигляді пільгового кредитування підприємств, що здійснюють закладку нових виноградників і реконструкцію існуючих; внести зміни до законодавчої бази країни, які врахували б інтереси держави і всіх представників галузі; врегулювати на законодавчому рівні економічно обґрунтовану вартість акцизу та ліцензії на право оптової торгівлі алкогольними напоями з диференціацією відповідно до річних обсягів виробництва вина з власного винограду [4, с. 145—150].

Підвищення конкурентоспроможності галузей виноградарства та виноробства вимагає вдосконалення діючого законодавства та нормативно-пра-

Таблиця 5. SWOT-аналіз діяльності виноробних підприємств

Слабкі сторони	Сильні сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Висока капіталомісткість виробництва і зберігання вина; - тривалий технологічний цикл виробництва і дозрівання вина; - низький рівень механізації виробничих процесів, висока трудомісткість продукції; - сезонність виробництва; - наявність пікових періодів, що вимагають термінової переробки сировини; - застаріла техніко-технологічна база; - слабкі маркетингові стратегії; - низький рівень рентабельності виробництва 	<ul style="list-style-type: none"> - Широкий асортимент вин і винопродуктів; - виробництво унікальних вин; - підвищення ціни при тривалому зберіганні; - високий рівень якості продукції за умови виконання технологічних вимог; - висока ціна і додана вартість вина; - можливість зберігання і реалізації протягом тривалого періоду
Загрози	Можливості
<ul style="list-style-type: none"> - Залежність сировинної бази від урожайності та обсягів виробництва у виноградарстві; - зростання цін на ринку матеріальних, енергетичних і технічних ресурсів; - зростання цін на сировину для переробки; - низький рівень споживання вина населенням країни; - зниження купівельної спроможності населення; - високі вимоги до просування продукту на світовий і європейський ринки; - висока вартість ліцензій; - конкурентний тиск імпорту вина за більш низькими цінами; - зростання дебіторської заборгованості внаслідок несплати боргів від посередників і торговельних мереж 	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження сучасних ресурсозберігаючих технологій; - залучення висококваліфікованих досвідчених кадрів; - удосконалення сортової структури виноградних насаджень для оптимізації виробництва вина; - створення тісних інтеграційних зв'язків з постачальниками винограду і виноматеріалів; - впровадження маркетингових стратегій та освоєння нових ринків збуту; - створення власної торговельної мережі, магазинів фірмової торгівлі; - створення торгової марки і поширення і популяризація бренду вина; - розвиток винного туризму на базі підприємств та закладів ресторанного бізнесу

вового забезпечення, яке регулює діяльність суб'єктів ринку, створює організаційно-економічний механізм ефективного розвитку і взаємодії сільськогосподарських підприємств та виноробних підприємств.

Важливо програми загальнодержавного рівня узгоджувати з регіональними програмами. У Херсонській області "Обласна цільова програма розвитку виноградарства та виноробства на 2021—2025 роки" передбачає збільшення обсягів виробництва продукції галузей виноградарства та виноробства на основі кредитування суб'єктів господарювання на розробку проєктів створення насаджень виноградарників, впровадження в технологічний процес вирощування багаторічних насаджень інноваційних інформаційних технологій та на придбання матеріально-технічних ресурсів для створення виноградарних насаджень.

Ринкові конкурентні позиції вітчизняних виробників вина та обсяги реалізації їх продукції зростають на основі популяризації і реклами виробленої продукції, організації і проведення фестивалів вина, виставок-продажів і ярмарків, створення на базі підприємств дегустаційних об'єктів та інших іміджевих маркетингових заходів [9].

ВИСНОВКИ

Сучасний стан розвитку виноградарсько-виноробного підкомплексу характеризується негативними процесами розбалансування економічних відносин, скороченням обсягів виробництва, зниженням ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Тенденція до постійного скорочення виробництва вина в Україні за основними групами свідчить про низький рівень використання потенціалу виноградарсько-виноробного підкомплексу та загрози процеси щодо забезпечення конкурентних позицій вітчизняних виробників на внутрішньому ринку

Період 2019—2020 рр. для аграрних підприємств-виробників винограду характеризувався переміщенням у площину збитковості, що негативно впливало на інвестиційну привабливість галузі, можливості самофінансування, відтворення на інноваційній основі.

Проведене комплексне дослідження рентабельності операційної діяльності підприємств виноградно-виноробної галузі, свідчить, що зниження рентабельності виробництва винограду не обумовило відповідного зниження показників підприємств у сфері переробки його на вино і винопродукти, які могли використовувати інші джерела надходження сировини, зокрема імпорт.

Низький рівень рентабельності підприємств, які спеціалізуються на виробництві виноградних вин, свідчить про необхідність оптимізації поточних виробничих і збутових витрат, впровадження енергозберігаючих технологій, підвищення рівня продуктивності трудових, матеріальних, технічних ресурсів. Крім того, підприємства виноградно-виноробного підкомплексу потребують державної підтримки щодо врегулювання нормативно-правових відносин в галузі, захисту від тиску з боку дешевого і не завжди якісного імпортного вина, надання суттєвої фінансової допомоги, особливо на етапі започаткування бізнесу.

Реалізувати потенційні можливості ефективного розвитку виноробних підприємств можуть на основі технологічного оновлення, інтеграції з учасниками процесів руху продукції від виробника до споживача, встановлення взаємовигідних зв'язків із виноградарськими підприємствами, впровадження маркетингових заходів щодо збільшення рівня споживання вина і популяризації його на внутрішньому і зовнішньому ринку.

Література:

1. Каламан О.Б. Аналіз стану та особливості управління підприємствами виноградарсько-виноробного підкомплексу. Економіка харчової промисловості. 2015. Т. 7, № 4. С. 40—44.
2. Боремський А.С. Проблемні питання розвитку виноградно-виноробної галузі України і шляхи їх вирішення. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2014. Т. 20, № 3. С. 71—75.

3. Кучеренко В.М. Динаміка розвитку виноградарства і виноробства в Україні. Ефективна економіка. 2014. № 12 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3856> (дата звернення 21.09.2021).

4. Цимбалюк К.А. Виноградарсько-виноробна галузь — стан та проблемні питання розвитку в Україні. Інтелект XXI. 2018. № 1. С. 145—150.

5. За два роки виробництво вина в Україні скоротилося удвічі. URL: <https://agropolit.com/news/18775--za-dva-2-roki-virobnitstvo-vina-v-ukrayini-skorotilosya-udvichi> (дата звернення 12.11.2021).

6. Перероблення винограду та виробництво виноматеріалів у 2020 році: статистичний довідник. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 11.11.2021).

7. Рентабельність операційної та усієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2010—2020): статистичний бюлетень. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 11.11.2021).

8. Бассова О.О., Боброва Г.М. Формування та використання прибутку виноградарсько-виноробними підприємствами. Агровіт. 2016. № 20. С. 34—43.

9. Обласна цільова програма розвитку виноградарства та виноробства Херсонської області на 2021—2025 роки (проєкт). Департамент розвитку сільського господарства та зрощення ХОДА. URL: https://khoda.gov.ua/pro_proekt_oblasnoi_cilovo_programi_rozvitku_vinogradarstva_ta_vinorobstva_hersonskij_oblasti_na_2021_2025_roki (дата звернення 12.11.2021).

10. Россоха В.В., Петриченко О.А. Потенціал ринку вина в Україні. Економіка АПК. 2020. № 9. С. 17—29.

References:

1. Kalaman, O.B. (2015), "Analysis of the state and features of the management of enterprises of the viticulture and winemaking subcomplex", *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, vol. 7, no. 4, pp. 40—44.
2. Borems'kyj, A.S. (2014), "Problematic issues of development of the grape and wine industry of Ukraine and ways to solve them", *Naukovi pratsi Natsional'noho universytetu kharchovykh tekhnolohij*, vol. 20, no. 3, pp. 71—75.
3. Kucherenko, V.M. (2014), "Dynamics of viticulture and winemaking in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, vol. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3856> (Accessed 21 Sept 2021).
4. Tymbaliuk, K.A. (2018), "Viticulture and wine industry — the state and problems of development in Ukraine", *Intelekt XXI*, vol. 1, pp. 145—150.
5. Agropolit (2020), "In two years, wine production in Ukraine has halved", available at: <https://agropolit.com/news/18775--za-dva-2-roki-virobnitstvo-vina-v-ukrayini-skorotilosya-udvichi> (Accessed 12 Nov 2021).
6. State Statistics Service of Ukraine (2021), "Grape processing and wine production in 2020: a statistical guide", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 11 Nov 2021).
7. State Statistics Service of Ukraine (2021), "Profitability of operating and all activities of enterprises by type of economic activity with a division into large, medium, small and micro enterprises (2010—2020)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 11 Nov 2021).
8. Bassova, O.O. and Bobrova, H.M. (2016), "Formation and use of profits by wine-growing enterprises", *Ahrosvit*, vol. 20, pp. 34—43.
9. KhODA (2020), "Regional target program for the development of viticulture and winemaking in the Kherson region for 2021—2025 (project)", available at: https://khoda.gov.ua/pro_proekt_oblasnoi_cilovo_programi_rozvitku_vinogradarstva_ta_vinorobstva_hersonskij_oblasti_na_2021_2025_roki (Accessed 12 Nov 2021).
10. Rossokha, V.V. and Petrychenko, O. A. (2020), "The potential of the wine market in Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 17—29.

Стаття надійшла до редакції 19.11.2021 р.